

Прийоми, купажі, «рецепти» для «Приборкання норовливої»

Щодня у цілому світі відбуваються зміни. Так було, є і буде. З часом, який минає, змінюються й потреби людей, їх бажання та прагнення. Століття за століттям відбувається прогрес у науці, мистецтві, літературі, культурі. Це один із законів сучасного світу. Інколи стає набридливим цей постійний рух, ця ріка, що несе із собою всесвіт. Рано чи пізно у цьому безкінечному потоці з'являється необхідність у відпочинку. Живучи у постійній напрузі, так приємно ввечері повернутися додому, якимось розслабитися, можливо й скуштувати чогось смачного, солоденького. Якщо перед людиною поклали гарний торт, увінчаний вишнями, запашні коржі вкрито шоколадом або кремом (та чим завгодно, кожному на його смак) – від такої привабливої картинки, навіть у фантазіях, вже може потекти слинка. Та окрім матеріальної їжі ми потребуємо й духовної – і тут роль релаксанту може виконати мистецтво. Відчуття затишності й естетичної насолоди знаходимо у живопису, музиці або театрі. У деякому сенсі, саме жанр комедії нагадує ці солодощі, які рятують настрій у кінці важкого дня. Та, трапляється, цукерка може виявитися із сюрпризом – і не лише приємним.

Прем'єра спектаклю Олега Русова за твором Вільяма Шекспіра «Приборкання норовливої» дійсно змогла здивувати навіть бувалих театральних гурманів. Режисер у прагненні актуалізувати матеріал, зібрав у своїй роботі стільки різноманітних прийомів, поєднав стільки всього, що, здавалося б, і поєднати неможливо, що тільки досвідчений дегустатор ризикнув би за власним бажанням скуштувати подібну суміш.

«Новаторство» в першу чергу торкнулося тексту самої п'єси, а далі зачепило й інші елементи, з яких складається постановка. В оригіналі – це багатогранна історія, сповнена непростими людськими взаєминами та боротьбою за власне щастя. Ідея кохання, яке відкриває справжнє людське єство, як це було у Шекспіра, все ж таки була і у виставі, але нагадувала вистріл хлопавки поряд із феєрверком. Купаж матеріалу – не така вже рідкісна процедура, бо який глядач сьогодні витримає п'яти-шестигодинну

виставу? Темпоритм простору, що оточує нас примушує робити усе швидше, відрізати, скорочувати, а часом це нічим гарним не закінчується.

Численні текстові купюри, які призвели до повного видалення одних сцен та корекції інших, призвели до збідніння партитури ролей. Деякі з персонажів зникли зовсім, ті, хто залишився, змінилися радикально. Яскравим прикладом такого збідніння став образ Лукреції – вдовиці, а згодом і дружини Гортензіо. Цілком зрозуміло, що актриса Тетяна Турка, яка за волею режисера з'явилася тільки у самому фіналі, у одній-двох залишених їй репліках не мала змоги повноцінно розкрити свою роль. Знов-таки, саме через текстові скорочення чимало героїв з'являлися не поступово, як у Шекспіра, а усі разом, що певним чином заважало глядачу виокремити той чи інший образ. Адже Шекспір вводить своїх героїв через прийом «театру в театрі»: двоє багатіїв знаходять п'яницю, вирішують посміятися над ним і привозять його до свого замку. А далі вже із запрошеною трупкою мандрівних акторів розігрують перед ним виставу, ніби він пан, який минулого вечора сильно набрався... У виставі ж дія одразу починається з приїзду до Падуї молодого хлопця Люченціо. Відсутність повноцінної експозиції і призвело до того, що початок вистави нагадував битву, у якій актори судомно намагалися завоювати увагу залу. Звісно, на кожній кухні – свій кухар, на кожній сцені – свій режисер. Але цього разу запропонований «рецепт» видався аж занадто примхливим, при тому, що важливих базових інгредієнтів у цій «страві» явно не вистачало.

Хоча у постановці місцями проступають деякі сексистські мотиви приборкання різноманітними методами, у тому числі через позбавлення їжі, сну та вільного пересування, все одно головним лишається питання – про що ж ця вистава? І ще одне потребує відповіді: чому батько-Мінола перетворився на мати? Відомо, що цей прийом було використано каналом BBC у художніх телеспектаклях за Шекспіром, та якою була мета Олега Русова? Невже він вирішив підняти вічне питання батьків і дітей? Бо начебто цілком очевидний поставлений режисером акцент: Мінола занадто сильно

переймається молодшою дочкою, через що старша, обділена материнською увагою, і стала такою жорсткою, ховаючи свою насправді чутливу душу у шкарлупку.

Не менш цікавим залишається питання жанру: до якого все ж таки варто віднести постановку? У програмці чітко написано: «іронічна комедія», але спочатку багато факторів вказували на фарс. Утрировані характери, грубуваті жарти, костюми, що не підходять до епохи (так, наприклад, Катаріна виходила у традиційному вбранні єгипетської богині Хатхор, а Гортензіо й Гремйо, одягнені у наполеонівські фраки, виглядали дивно поряд із Бьянкою у короткому, тільки-но з сучасного подіуму, платті). Такі моменти чекали на глядача протягом усієї вистави, постійно дезорієнтуючи та викликаючи питання: а що на цей раз тут робить ... (додати необхідне). Приміром, ванна із повітряними кульками замість піни. Та що казати – справжній балаган! Тому, здавалося б, цілком природно можна класифікувати це видовище як фарс. Якби не раптові елементи мюзиклу, що викреслювали зовсім іншу – ліричну – історію та утворювали очевидний дисонанс з фарсовою складовою. Начебто скорпіони у банці, вони зіткнулися у поєдинку, поглинаючи один одного.

Певні «модернізації» та жага до мінімізації усього, що можливо, торкнулася й декорацій. Провідний елемент – розташована півколом колонада, котра, треба відзначити, була доволі функціональною: і абрисом площі, на якій встановлені чотири монументи, і фасадом будинку, і стіною вітальні. Довершували візуальний образ конструкції, які розмістилися на порталах. Маски, закріплені на них, дещо оживлювали контур, хоча акторами, за винятком однієї сцени, практично не обігрувалися.

Уваги заслуговує і музичне оформлення. Не зовсім ясною залишилася роль музикантів, які із самого початку зайняли свої місця на другому ярусі сцени і з не дуже зрозумілою періодичністю вступали у суперечку з фонограмою. Не можна відмовити у майстерності композитору, який створив яскраве мелодійне зерно. Та ближче до фіналу музичне оформлення

вже навіть заважало. Виник ефект перенасичення, і після вистави ще на кілька годин один і той же нав'язливий мотив крутився у голові на безкінечному «репїт».

Також О. Русов використав вокальні номери-вставки (вже згадувані мюзиклові елементи), які, відверто кажучи, хоча й виглядали самі по собі цікаво, але вибивалися з цілісної картини вистави. Питання не лише у вокальних даних акторського складу, а скоріш у перебільшених вимогах з боку режисера. Деякі партії можна відверто назвати складними для акторів драматичного театру, бо у ньому на першу лінію стають інші потреби. А щоб послухати оперу чи мюзикл треба йти до ХНАТОБу чи театру музкомедії... Та, власне, чи варто було заради цих чужорідних вставок, які до того ж гальмували дію, жертвувати шекспірівським текстом?

Хоч багато з ролей й отримали певні зміни у партитурі, головних героїв ся доля обійшла. Дівчина, через яку й утворився увесь сир-бор – Катаріна, роль якої виконала Ірина Роженко. Поєднання їдкості та мізантропії у її образі утворює бажання розкусити, спробувати, що ж таке знаходиться всередині. Своєю поведінкою вона нагадує небезпечну рибу Фугу. Кожен її рух наповнений спокусливою жагою: чіткі, рішучі кроки, широкі жести, погляди якими можна вбити та манірність. Присипана гострою іронією фраз та отруйними думками стосовно усіх навколо. Але, як відомо, отрута у руках невігласа, у доброго кухаря може стати делікатесом.

Цим «кухарем» і виступає Петруччо (Андрій Борис), що, немов торнадо, вривається до дії, одразу ж установлюючи свої правила гри. Поява двох диваків у мотоциклетних шоломах була дійсно несподіваною. Цікавий образ Петруччо, створений актором, упродовж усієї вистави вражає своєю божевільною рішучістю та впевненістю. Його вірний помічник Грумйо (Михайло Терещенко) завжди поруч, щоб допомогти або... отримати по голові, якщо у господаря поганий настрій. Актори демонструють розуміння людей, що знайомі доволі тривалий час та разом пройшли багато різних ситуацій. Неодноразово поведінка Петруччо бентежить інших героїв та

викликає сміх у залі. Чого варта хоча б його поява на власному весіллі. Одягнутися лише у вінок та настегнову пов'язку з виноградної лози (навіть із гронами)? Легко! Та саме завдяки цим божевільним крокам йому вдається заволодіти серцем Катаріни.

Деякі сцени мають цікаве пластичне вирішення. Дістати понад усе. Ця ідея відчувається спочатку у обережних, розвідувальних кроках, які робить Петруччо. Неначе мисливець, він перевіряє землю, на якій стоїть, місцевість, що його оточує, і головне – звірятко, на яке полює. Замінивши кулі на дотепи, він починає свою боротьбу. Катаріна зустрічає його агресивно, наче монах-даос розмахує дерев'яною жердиною. Двобій цей виглядає цікаво: перехват жердини – нова їдка фраза. Кожен відхил або стрибок, аби не зачепило – парирування. Підкріплення своїх слів ударом палкою – не найгірший варіант донесення своєї думки.

Бьянка у виконанні Інни Островської, є повною протилежністю своїй сестрі. Легковажність у її поведінці є скоріше маскуванням, але за ним знаходиться чітке розуміння, що саме вона володіє ситуацією, бо є спокусливішою за Катаріну. Привітливо обходячись з усіма чоловіками навколо, вона ніби вивчає їх, вибирає, як у магазині. Ось тут трохи стрільнула очима у Гортензіо, тут посміхнулася Гремйо та одарувала поцілунком Люченціо. Своєю поведінкою вона нагадує кішку, яку вже давно одомашнили, але у руки вона дається тоді, коли сама вирішить. Саме це відрізняє її від замкнутої Катаріни.

Олександр Кривошеєв, що зіграв Люченціо, втілив у своєму образі, хлопця, який прагне щирої любові та може піти на усе заради руки коханої. Він першим вибігає на сцену захоплений новим місцем у яке приїхав, та головне, можливостями, які на нього чекають. Хоча інколи герой міг здатися занадто «солодким», зовсім молодим хлопцем з деяким «гострим» присмаком юнацького максималізму, який готовий падати на сцені «від кохання, від якого закрутилася голова». Він легко перебігає по сцені, крутиться на місці та підстрибує – так сильно грають у ньому почуття до

прекрасної Бьянки (яку він ще й не бачив). Його двоє слуг, Траньйо та Бйонделло, більш врівноважені за господаря, хоча й зі своїми «родзинками». Поряд із Люченціо, Трайньо – Максим Стерлік – виглядає старшим товаришем, що приглядає за молодшим другом. Своєю поведінкою він наче каже: «Подивіться, я – хижак». Підкреслюючи це інколи деякою вульгарщиною, та ще додає до цього характерні жести. Від цього може здаватися, що історія героїв зовсім інша, та Траньйо і є сином вельможного пана. Та коли вони перевдягаються – пан стає слугою та навпаки – все виглядає, як так і треба. Отже, образ, створений Максимом Стерліком, видався доволі яскравим.

Третій герой цього триптиху – Бйонделло у виконанні Максима Авксентьева, персонаж найкомічніший і найдурнуватіший. Лише він вийде своєю трохи ведмежою ходою, або підкреслено «загальмує», намагаючись зрозуміти, хто у кого і навіщо передягся у чужий одяг, або відповідь з тією тупуватою прямолінійністю, яка відчувається у кожному реченні, як у залі вже чути сміх. Та, на жаль, і ця роль була зведена до мінімуму.

Звісно, що романтичному образу Люченціо та його підданам є противага. Пані Баптіста Мінола (Оксана Стеценко) – мати двох прекрасних дівчат, у якій помітно протиріччя двох почуттів: материнства та жадібності, прагнення вигідно «продати» своїх дітей. Бажання видати дочок за гарного чоловіка та так, щоб вони кохали один одного, звичайно, присутнє, але більш важливим є посаг, що дає чоловік, і оцінка того, наскільки вигідний контракт можна з ним укласти. Оксана Стеценко у кожній своїй появі сповнена імпозантності та владності. Вона оточена ореолом, в якому відчувається уміння тримати ситуацію під контролем. Це одразу зрозуміло, тільки-но пані Мінола з'явилася на сцені, тримаючи дочок на повідцях. Щоразу жінка була сповнена відчуття своєї переваги, майже усі навколо неї виглядали начебто доповненням до сцени, яка розгортається перед очима. Отже, цей колоритний, «смачний» образ, безперечно, запам'ятовувався. Але Оксана Стеценко дещо надмірно звертала на себе

увагу, до того ж, її роль видалася трохи однобічною, занадто типовою мамцею зі спробами претендувати на звання леді.

Не лише Люченціо кортить отримати руку Бьянки. Потенційні наречені, Гортензіо та Гремйо, насправді цікаві образи, які мали змогу «вистрілити» ще на початку, якби зберіглася оригінальна архітектура п'єси. Обидва вони виконують другорядні ролі, але їх епізодичні появи дозволяють говорити про вдалий акторський ансамбль. Роман Жиров зіграв Гремйо як похилого, але все ще сповненого азарту життя чоловіка, хоч не молодого, але багатого. Словесна дуель з Люченціо переходить у справжній бій: технікою джедаїв супротивники лупцювали повітря перед собою, начебто уражаючи супротивника, перераховуючи усе майно, яке в них є. Битва за хустку Мінолі, що, як прапор переможця, переходить із рук у руки, дає акторові змогу більш яскраво розкрити образ Гремйо. Та ось вже на обличчі видно розчарування й розуміння, що тут нічого на нього не чекає. Декілька хвилинних появ дають надію, що ця дотепна гра ще не закінчена, але на жаль, з цим героєм ми також зможемо зустрітись вже тільки у фіналі, коли він робитиме пропозицію руки та серця самій Мінолі. Ця подія видалася короткою та пустою, єдине, чим постановник спробував зірвати оплески і сміх – офіцерською формою морського флоту, у якій з'явився Гремйо. Але яке вона відношення має до цього – хтозна.

Повною протилежністю старому сусіду виступає Гортензіо (Сергій Гусєв), котрий у виконанні актора більш нагадує ченця, який тягне за собою гору з моральних устоїв та дитячої наївності. Задумавши надурити усіх, він сам себе пошиває у дурні. Нервозні рухи, картині розмахування руками та майже жіноча істерика, коли він програє перевдягненому Люченціо стали кодою цього образу, який також не уникнув «обрізанья». Залишився ряд питань: куди ж він зник, що там робив та чому у фіналі виявився одруженим. Бо кволла фрази: «Піду свататись до одинокої вдовиці» майже одразу втрачається у навколишньому гаморі.

Деякі з акторів, хоча й мали невелику роль, змогли подарувати певні «сюрпризи». Як наприклад, Учитель у виконанні Олексія Соловйова. Сучасний глобус, який він тримав разом із сувоями, вже нікого не здивував, тим більше, що майже одразу актор натягнув на себе маску нувориша, нібито батька Люченціо. Трансформація відбулася занадто швидко: ось в одній появі він ще звичайний вчитель, а ось на його шиї висить золотий ціпок у два пальці товщиною, а очі скриті сонцезахисними окулярами. Та вершиною цього героя була реп-відповідь. Розкачавши залу, ніби на концерті, таким чином він дає «благословення» на одруження Люченціо та Катаріни. Це викало певне здивування та щось смачне у цьому було.

Повною протилежністю лже-батьку був справжній Вінченціо. Євген Плаксін втілює у своєму образі мудрого, поважного чоловіка з кам'яними нервами. Зіткнувшись з перевдягненими Траньйо та Учителем, він буквально бровою не повів. Впевнено перехопивши свій посох, почав ганяти Траньйо. Все одного рухи видавали похилість віку. Але й тут занадто швидко сцена закінчилась та справжнє благословення було отримано закоханими.

Фінальний епізод виявився занадто довгим, та зовсім не відповідав темпоритму, заданому виставою. Статична мізансцена мозолила око та не мала ніякого смаку. Мораль проголошено, усі щасливі, та якоїсь думки, окрім як «кохання може змінити світ», не пролунало, а це вже давно відкрита істина. Та якби у сценах не виникало інших мотивів, питань, звісно не було б. А так – що робити, коли намітки були та розвитку не отримали?

Треба визнати чесно: післясмак від цієї «страви» залишився досить специфічний. Та й не дивно – сьогодні не так багато режисерів думає про якісь відкриття. Більшість комедійних вистав, орієнтованих на невибагливі смаки глядача, задовольняють його апетит, щоб після показу людина відчула себе «ситою» емоціями та почуттями. Здається, що тут поганого? Те, яким сурогатом «годують» сучасного глядача. Інколи, особливо зголоднівши, утворюємо у своїх мріях справжні бенкети, але в кінці дня із задоволенням погоджуємося на звичайну яєчню з чіпсами. А якщо додати до цього ще

половинку помідора, вечерю можна вважати вже зовсім розкішною. Чимала частина сьогоднішнього сценічного «продукту» нагадує тортик, щедро вкритий товстим шаром глазури. Ось тільки – чи приховає ця прикраса неприємний смак підгорілих коржів, чи заб'є пересолоджений крем невластиву рецептові солонкуватість і прогірклість?